

DOI:

E-ISSN: 2538-3949

P-ISSN: 2538-3930

ORIGINAL ARTICLE

Developing an Entrepreneurial City Measurement Framework with Emphasis on Creative City Components

Moustafa Hadavand Mirzaei¹, Vahid Bigdeli Rad^{2*}, Mohammadreza Khatibi³

1. Ph.D Candidate, Department of Urban Planning, Qa.C. Islamic Azad University, Qazvin, Iran.
2. Associate Professor, Department of Urban Planning, Qa.C. Islamic Azad University, Qazvin, Iran.
3. Associate Professor, Department of Urban Planning, Qa.C. Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

Correspondence

Vahid Bigdeli Rad
Email: vahid.bigdeli@iau.ac.ir

Receive Date: 22/Feb/2025
Revise Date: 15/July/2025
Accept Date: 16/Sep/2025

How to cite

Hadavand Mirzaei, M., Bigdeli Rad, V., & Khatibi, M.R. (2025). Developing an Entrepreneurial City Measurement Framework with Emphasis on Creative City Components. *Urban Ecological Research*, -(-), -..

ABSTRACT

Rapid technological changes and international competition, the expansion of new urban challenges in the economic, social and managerial aspects of cities, have increased the focus on entrepreneurial cities in recent years worldwide. In the meantime, creative cities can play an important role in the formation of entrepreneurial cities by creating a stimulating environment for innovation and creativity. A review of research conducted by numerous researchers indicates that the lack of a comprehensive and coherent framework for measuring the potential of cities to enable them to form as an entrepreneurial city in connection with the components a creative city. For this purpose, this research aims to develop a measurement and evaluation framework to study the degree of compliance of cities with the components and indicators of the entrepreneurial city in relation to creative cities; therefore, in this research, based on the library method and text mining tool, the components of entrepreneurial and creative cities were explained and through the interconnection between them, the categories and components of the entrepreneurial city in relation to the creative city were identified and in the next step, using the indexing method, these categories and components were converted into examineable indicators and a measurable framework was proposed for them. The final output of this research has led to the development of a framework for measuring (components and indicators) the entrepreneurial city in relation to the creative city in four categories: creativity and socio-cultural coexistence, economic diversity and dynamism, creative and sustainable business environment, and creative multi-level governance. Thus, this proposed framework can be a basis for urban managers and policymakers to assess the capacity of cities to realize their potential as an entrepreneurial city in connection with a creative city.

KEYWORDS

Urban Entrepreneurship, Entrepreneurial City, Creativity, Innovation, Creative City.

© 2024, by the author (s). Published by Payame Noor University, Tehran, Iran.

This is an open access article under the CC BY (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

<https://grup.journals.pnu.ac.ir/>

DOI:

E-ISSN: 2538-3949

P-ISSN: 2538-3930

«مطالعه پژوهشی»

تدوین چارچوب سنجش شهر کارآفرین با تأکید بر مؤلفه‌های شهر خلاق

مصطفی هداوند میرزایی^۱، وحید بیگدلی راد^{۲*}، محمدرضا خطیبی^۳

چکیده

تغییرات سریع فناوری و رقابت بین‌المللی، گسترش چالش‌های جدید شهری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و مدیریتی شهرها، زمینه‌های توجه به شهرهای کارآفرین را طی سال‌های اخیر در سطح جهان افزایش داده است. در این میان، شهر خلاق با ایجاد محیطی تحریک‌کننده برای نوآوری و خلاقیت، می‌تواند نقش مهمی در تحقق شهرهای کارآفرین ایفا نمایند. مرور پژوهش‌های انجام‌شده به‌وسیله پژوهشگران متعدد، حاکی از عدم وجود چارچوبی مدون و منسجم برای سنجش پتانسیل شهرها به‌منظور امکان تحقق آن‌ها به‌عنوان یک شهر کارآفرین در پیوند با مؤلفه‌های شهر خلاق است. به همین منظور، این پژوهش در راستای تدوین چارچوبی سنجشی و ارزیابانه برای بررسی میزان تطابق شهرها با مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهرهای خلاق انجام گرفته است؛ بنابراین در این پژوهش مبتنی بر روش کتابخانه‌ای و ابزار متن‌کاوی، مؤلفه‌های سازنده شهرهای کارآفرین و خلاق نگاشته و از طریق هم‌پوندی بین آن‌ها، عرصه‌ها و مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق شناسایی شده و در گام بعدی با استفاده از روش شاخص‌سازی، این عرصه‌ها و مؤلفه‌ها به شاخص‌های قابل ردیابی و چارچوبی قابل سنجش برای آن‌ها پیشنهاد شده است. برونداد نهایی این پژوهش منتهی به تدوین چارچوب سنجش (مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده) شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق در چهار عرصه خلاقیت و همزیستی اجتماعی- فرهنگی، تنوع و پویایی اقتصادی، محیط کسب‌وکار خلاق و پایدار و حکمروایی چندسطحی خلاقانه شده است. بدین ترتیب، این چارچوب پیشنهادی می‌تواند مبنایی برای مدیران و سیاست‌گذاران شهری به‌منظور ظرفیت سنجشی شهرها در راستای امکان تحقق آن‌ها به‌عنوان یک شهر کارآفرین در پیوند با مؤلفه‌های شهر خلاق باشد.

واژه‌های کلیدی

کارآفرینی شهری، شهر کارآفرین، خلاقیت، نوآوری، شهر خلاق.

۱. دانشجوی دکتری، گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.
۲. دانشیار، گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.
۳. دانشیار، گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

*نویسنده مسئول: وحید بیگدلی راد

رایانامه: vahid.bigdeli@iau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۴/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۲۵

استناد به این مطالعه:

هداوند میرزایی، مصطفی؛ بیگدلی راد، وحید و خطیبی، محمدرضا (۱۴۰۴). تدوین چارچوب سنجش شهر کارآفرین با تأکید بر مؤلفه‌های شهر خلاق. فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، (۱)، (-).

حق انتشار این مستند، متعلق به نویسندگان آن است. ۱۴۰۴ ©. ناشر این مقاله، دانشگاه پیام نور است.

این مقاله تحت گواهی زیر منتشر شده و با رعایت شرایط مندرج در آدرس زیر مجاز است.

This is an open access article under the CC BY (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).<https://grup.journals.pnu.ac.ir/>

مقدمه

امروزه به واسطه روند روزافزون شهرنشینی (Asdourian et al, 2024)، شهرها با مسائل و چالش‌های گوناگونی همچون افزایش فقر شهری، افزایش آلودگی‌های محیطی، کاهش منابع، افزایش مصرف سوخت‌های فسیلی، کاهش کیفیت زیست شهری، تغییرات اقلیمی، افزایش تراکم شهری، افزایش بیکاری و غیره روبرو هستند (Khan et al, 2019). از سوی دیگر، طی دهه‌های اخیر با مطرح شدن نئولیبرالیسم و رقابتی شدن شهرها در راستای جذب سرمایه‌های آزاد، شهرها باید سیاست‌های بین‌المللی محور و مبتنی بر کارآفرینی را برای افزایش رقابت‌پذیری اتخاذ می‌کردند (Dana et al, 2022). بدین ترتیب، تغییرات سریع فناوری و رقابت بین‌المللی، گسترش چالش‌های جدید شهری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و مدیریتی شهرها، زمینه‌های توجه به شهرهای کارآفرین^۱ را طی سال‌های اخیر در سطح جهان افزایش داده است (Inacio Junior et al, 2025).

این مفهوم نخستین بار به‌طور ملموس در اواخر دهه ۱۹۹۰ و اوایل دهه ۲۰۰۰ میلادی مطرح شده است (Berger & Blanka, 2024). در این دوره توجه بیشتری به نقش شهرها در توسعه کارآفرینی و نوآوری جلب می‌شده است. به بیانی بهتر، در اواخر دهه ۱۹۹۰، پژوهشگران به بررسی عواملی که امکان ایجاد محیط‌های کارآفرین را در شهرها فراهم می‌کردند، پرداختند و برونداد پژوهش‌های آن‌ها، به‌تدریج مفهوم «شهر کارآفرین» را مطرح نمود. در ادامه و در اوایل دهه ۲۰۰۰ نیز، با افزایش رقابت جهانی، شهرها شروع به توجه بیشتری به چگونگی حمایت از کارآفرینان و کسب‌وکارهای نوپا کردند که این مسئله در نهایت به ترویج سیاست‌ها و ساختارهای مربوط به کارآفرینی در سطوح محلی منجر شد. در نتیجه این مفهوم به‌عنوان یک فضای ایده‌ای به جامعه علمی و دولتی معرفی و به‌تدریج در سیاست‌گذاری‌ها، مدیریت و برنامه‌ریزی‌های شهری نیز مورد توجه قرار گرفته است (Khurana & Dutta, 2024). شهر کارآفرین به شهری اشاره دارد که در آن شرایط و بسترهای لازم برای حمایت از فعالیت‌های کارآفرینی و نوآوری فراهم شده باشد (Huggins et al, 2024). در حقیقت این مفهوم به مکانی مربوط می‌شود که کارآفرینان و کسب‌وکارهای نوپا می‌توانند به‌راحتی شکل بگیرند، رشد کنند و شکوفا شوند (McGuirk et al, 2021).

همچنین شهر کارآفرین به‌عنوان فضایی عمل می‌کند که کارآفرینان بتوانند ایده‌ها و نوآوری‌های خود را به‌راحتی عملیاتی کنند و با چالش‌ها و نیازهای واقعی جامعه مواجه شوند (Mitra et al, 2023). بدین ترتیب، شهر کارآفرین به‌عنوان یک اکوسیستم پویا، محیطی است که به‌طور هم‌زمان بر روی توسعه کارآفرینی، ایجاد اشتغال و بهبود کیفیت زندگی تأثیر می‌گذارد (Gonçalves et al, 2024).

بنابراین، امروزه شهرهای کارآفرین به‌عنوان مراکزی که فرصت‌های جدید کسب‌وکار و نوآوری را فراهم می‌کنند، نقش مهمی در تحول اقتصادی و اجتماعی جوامع ایفاء می‌کنند و از این منظر ارتقای کارآفرینی در شهرها باعث خواهد شد تا توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به‌طور یکپارچه و پایدار پیش رود. در این راستا شهر خلاق با ایجاد محیطی تحریک‌کننده برای نوآوری و خلاقیت، می‌تواند نقش مهمی در تحقق شهرهای کارآفرین ایفاء کند. در واقع این نوع شهرها محیط‌هایی پرانرژی مبتنی بر فرهنگ، هنر، فناوری و نوآوری هستند که فرصت‌های بی‌پایانی را برای ابتکار و خلاقیت فراهم می‌آورند (Baas, 2024). علاوه بر آن با جذب افراد خلاق و استعدادهای نو، توسعه فرهنگی و فکری در این شهرها شکوفا می‌شود و زمینه مناسبی برای شکل‌گیری کسب‌وکارهای نوپای مبتنی بر ایده‌های نو و راه‌حل‌های خلاقانه فراهم می‌شود (Casals-Alsina, 2024). همچنین این فضاهای فرهنگی و هنری، علاوه بر جذب سرمایه‌گذاری و ایجاد اشتغال، انگیزه شبکه‌سازی و همکاری‌های بین‌المللی را تقویت می‌کنند و در نتیجه نقش مؤثری در پروسه تبدیل شهر به یک مرکز کارآفرینی و نوآوری دارند (Alsayel et al, 2022).

با این تفاسیر، یک شهر کارآفرین از لحاظ ارزشی و سیاست‌گذاری می‌تواند با استفاده از مؤلفه‌های شهر خلاق همچون سرمایه‌های فرهنگی و اجتماعی، خلاقیت شهری، نوآوری و فناوری، ارزیابی و بهره‌برداری از فرصت‌های شهری، موجب توسعه کارآفرینی در شهر گردد (Sujatmiko et al, 2022) و علاوه بر حل معضلات شهری، سبب ترمیم ساختارهای شهری و رشد و شکوفایی کسب‌وکارهای کوچک و متوسط در شهرها نیز شود (Karami & Read, 2021)؛ اما بایستی اذعان داشت که تحقق شهرهای کارآفرین در پرتو مؤلفه‌های شهر خلاق در وهله اول، نیازمند چارچوب ارزیابانه جامعی خواهد بود تا در بستر آن بتوان اقدام به تطابق‌سنجی شهرها در راستای حصول به این مهم نمود که پژوهش حاضر درصد آن است که به آن جامعه عمل پیوشاند. از این منظر،

می‌کنند و افراد برای خلق ارزش و ثروت توانمند می‌شوند. این شهر نه تنها یک مکان جغرافیایی، بلکه یک اکوسیستم است که از طریق تعامل و همکاری بین افراد، سازمان‌ها و نهادهای مختلف، به‌طور مداوم در حال تکامل است (Flögel et al, 2024). علاوه بر این در یک شهر کارآفرین فرهنگ ریسک‌پذیری و نوآوری ترویج می‌شود. افراد تشویق می‌شوند تا ایده‌های جدید را دنبال کنند، از شکست‌ها درس بگیرند و به‌طور مداوم به دنبال راه‌هایی برای بهبود و نوآوری باشند. در این شهرها، دولت محلی و سایر نهادهای پشتیبان، با ارائه منابع، آموزش و مشاوره‌های لازم، به کارآفرینان کمک می‌کنند تا کسب‌وکارهای خود را راه‌اندازی و توسعه دهند (Zhou et al, 2024). همچنین یک شهر کارآفرین دارای زیرساخت‌های قوی و مدرن است که شامل دسترسی آسان به اینترنت پرسرعت، فضاهای کاری مشترک، مراکز مطالعاتی و دانشگاهی و سیستم حمل‌ونقل کارآمد می‌شود. این زیرساخت‌ها به کارآفرینان کمک می‌کنند تا به منابع مورد نیاز خود دسترسی داشته باشند، با سایر کارآفرینان و متخصصان ارتباط برقرار کنند و کسب‌وکارهای خود را به‌طور مؤثر اداره کنند. علاوه بر آن، یک شهر کارآفرین دارای یک جامعه متنوع و فراگیر است که از افراد با پیشینه‌ها، مهارت‌ها و دیدگاه‌های مختلف استقبال می‌کند. این تنوع باعث ایجاد ایده‌های جدید و نوآورانه می‌شود و به کارآفرینان کمک می‌کند تا بازارهای جدید را کشف کنند و به نیازهای مختلف مشتریان پاسخ دهند (Baldegger et al, 2025).

از سوی دیگر، یک شهر کارآفرین دارای یک چشم‌انداز بلندمدت است و به‌طور مداوم در حال سرمایه‌گذاری در آموزش، تحقیق و توسعه و زیرساخت‌های نوآورانه است. این سرمایه‌گذاری‌ها به ایجاد یک چرخه مثبت کمک می‌کنند که در آن نوآوری و کارآفرینی به‌طور مداوم رشد می‌کنند و باعث ایجاد شغل، ثروت و رفاه برای همه می‌شوند (Zhao et al, 2023). در این راستا شهرهای خلاق به‌عنوان محرک اصلی در تحقق شهرهای کارآفرین و توسعه اقتصادی و اجتماعی آن‌ها نقش مؤثری ایفاء می‌نمایند. در واقع شهرهای خلاق با بهره‌گیری از فضای فکری، فرهنگی و هنری متنوع، قادرند بستر مناسبی برای پرورش نوآوری و خلاقیت فراهم آورند که این عوامل در نهایت زمینه‌ساز رشد و توسعه فعالان اقتصادی، استارت‌آپ‌ها و کسب‌وکارهای نوین می‌شود. ایجاد محیطی غنی از منابع انسانی متخصص، زیرساخت‌های فرهنگی و فناوری‌های نوین، باعث تقویت روحیه کارآفرینی و تسهیل فرآیندهای تجاری و نوآورانه می‌گردد. از این منظر می‌توان گفت که شهرهای خلاق نه تنها به‌عنوان مراکزی برای هدایت

می‌توان سؤال اصلی این پژوهش را مبنی بر «مولفه‌ها و شاخص‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق کدامند؟»، مطرح نمود. بدین ترتیب این پژوهش باهدف تدوین چارچوب سنجش شهر کارآفرین با تأکید بر مولفه‌های شهر خلاق انجام گرفته است تا مبنایی برای میزان تطابق شهرها با مولفه‌ها و شاخص‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهرهای خلاق باشد.

مبانی نظری

چارچوب نظری

در دنیای پویای امروز، شهرها دیگر صرفاً محل سکونت و تجمع جمعیت نیستند، بلکه به کانون‌های اصلی نوآوری، خلاقیت و رشد اقتصادی تبدیل شده‌اند. در این میان، مفهوم «شهر کارآفرین» به‌عنوان الگویی نوین از توسعه شهری، جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است (Berger & Blanka, 2024).

شهر کارآفرین به‌عنوان یک مفهوم، به شهری اطلاق می‌شود که در آن زیرساخت‌های لازم و اکوسیستم‌های حمایتی برای ترویج کارآفرینی، نوآوری و توسعه کسب‌وکارها شکل گرفته و فعالیت می‌کند. این شهر نه تنها به‌عنوان یک مکان فیزیکی، بلکه به‌عنوان یک محیط اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی برای ایجاد و رشد ایده‌های جدید و کسب‌وکارهای پایدار شناخته می‌شود تا به ایجاد توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی شهروندان از طریق افزایش فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی منجر شود (Esposito et al, 2025). در حقیقت، شهر کارآفرین به مجموعه‌ای از جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اشاره دارد که در آن زمینه‌ها و شرایط لازم برای ایجاد و ارتقای کارآفرینی و نوآوری فراهم شده است. در نتیجه این مفهوم به لحاظ ساختاری بیانگر یک اکوسیستم فعال و متعامل بوده که به کارآفرینان امکان می‌دهد تا ایده‌های خلاقانه خود را به واقعیت تبدیل کنند و کسب‌وکارهای پایدار ایجاد نمایند و هدف نهایی آن ایجاد توسعه‌ای پایدار و متوازن است که کیفیت زندگی ساکنان را بهبود بخشد و به رشد اقتصادی کلی منجر شود؛ بنابراین مفاهیمی همچون نوآوری و خلاقیت، فرهنگ و توسعه کارآفرینی، همکاری و شبکه‌سازی اجتماعی، دسترسی به منابع مالی و اجتماعی، پایداری اقتصادی و اجتماعی، زیرساخت‌های فناوری، کسب‌وکارهای نوپا، رفاه و کیفیت زندگی و حمایت‌های نهادی از جمله الفبای اولیه مفهوم شهر کارآفرین محسوب می‌شوند (Huggins et al, 2024).

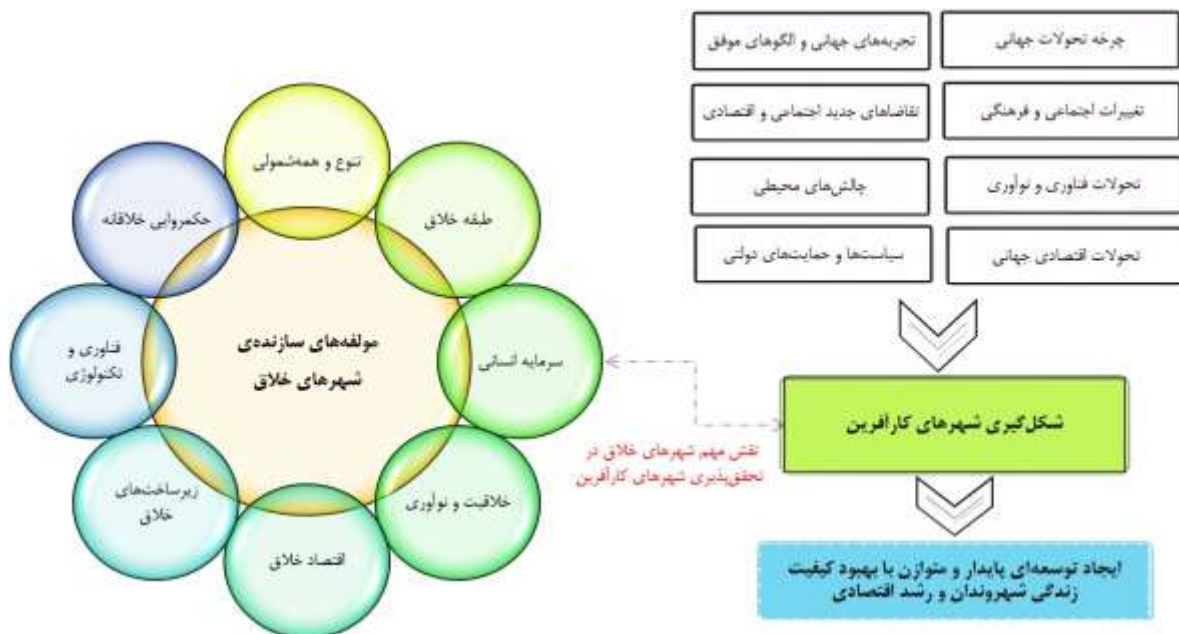
بدین ترتیب، یک شهر کارآفرین، بستری پویا و نوآورانه است که در آن ایده‌ها شکوفا می‌شوند، کسب‌وکارها رشد

شبکه‌سازی میان نهادهای مختلف، شامل دولت، دانشگاه‌ها، بخش خصوصی و جامعه، ایجاد یک اکوسیستم حمایتی برای ایده‌های خلاق را ممکن می‌سازد (Connolly, 2025).

بدین ترتیب، شهرهای خلاق و مؤلفه‌های در بر گیرنده آن را می‌توان به‌عنوان ابزارهای مؤثر در تحقق و توسعه شهرهای کارآفرین تلقی کرد (شکل ۱). طوری که این شهرها با فراهم کردن بسترهای فرهنگی، فناورانه و اجتماعی مناسب، توانایی سوق دادن فرآیندهای خلق ثروت، اشتغال‌زایی و افزایش فرصت‌های شغلی را دارند. در واقع بهره‌گیری از اصول و عناصر شهرهای خلاق می‌تواند منجر به رشد و شکوفایی کسب‌وکارهای خرد محلی شده و نقش مؤثری در ایجاد محیط‌های اقتصادی پایدار و فعال ایفاء نماید. همچنین این شهرها، نه تنها فرآیندهای توسعه اقتصادی را تسهیل می‌کند، بلکه فرهنگ کارآفرینی را در سطح محلی و منطقه‌ای تقویت و گسترش می‌دهد و در نتیجه به رشد منسجم و پایدار شهری کمک می‌نماید (Aranha et al, 2017).

فعالیت‌های فرهنگی و هنری عمل می‌کنند، بلکه نقش حیاتی در تسهیل و ترویج فرهنگ کارآفرینی و توسعه اقتصادی دارند (Lee et al, 2016).

شهر خلاق به‌عنوان فضایی نوین و پویا، محیطی است که در آن خلاقیت و نوآوری، محور توسعه اجتماعی و اقتصادی قرار می‌گیرند. این شهرها با حضور طبقه خلاق شامل هنرمندان، طراحان، کارآفرینان و سایر افراد خلاق، به غنای تنوع فرهنگی خود اهمیت می‌دهند و از منابع فرهنگی و هنری موجود به بهترین شکل بهره‌برداری می‌کنند (Gutierrez-Posada et al, 2023). همچنین در این شهرها، اقتصاد خلاق به‌عنوان یک عنصر کلیدی، فرصت‌های شغلی و اقتصادی را از طریق فعالیت‌های مبتنی بر خلاقیت و نوآوری فراهم می‌آورد و طراحی فضاها به‌گونه‌ای صورت می‌گیرد که جذابیت فضایی آن‌ها به ارتقای تجربه زندگی شهروندان کمک کند. علاوه بر این استفاده از تکنولوژی و فناوری در فرآیندهای خلاقانه و اقتصادی، به تسهیل نوآوری و بهبود کیفیت زندگی کمک می‌کند و همکاری و

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

کارآفرینی شهری به همراه داشته است. همچنین مؤلفه‌های محیط طبیعی شهری، سازمان اداری، محیط اجتماعی-فرهنگی شهر، کیفیت آموزش و مراکز آموزشی بر وضعیت سازمان فضایی شهر ایلام تأثیر معناداری داشته‌اند.

ملامیرزایی و سجاذاده (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان «تحلیلی نظام‌مند بر ادبیات شهر خلاق و شناسایی مؤلفه‌ها و

پیشینه پژوهش

سلاورزی‌زاده و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهشی با عنوان «بررسی و تحلیل مؤلفه‌های تأثیرگذار بر سازمان فضایی شهر کارآفرین (مطالعه موردی: شهر ایلام)» دریافتند که مؤلفه مستقل فناوری اطلاعات و ارتباطات، بیشترین تأثیر و مؤلفه محیط زیرساخت شهری، کمترین تأثیر را در سازمان فضایی

به‌عنوان مقوله محوری؛ شهر خلاق، خط‌مشی شکوفایی شهری، زیست‌بوم کارآفرینی شهری و شرایط تولید/ خدمات کارآفرینانه به‌عنوان عوامل علی؛ انعطاف‌پذیری شهری، تراکم شهری و عدم اطمینان محیطی به‌عنوان عوامل زمینه‌ای؛ تعاملات شهری و رقابت شهری به‌عنوان عوامل میانجی؛ کیفیت زندگی شهروندان، رضایت عمومی شهروندان، تعمیق سرمایه اجتماعی و شکل‌گیری آرمان‌شهرها را به‌عنوان پیامدها شناسایی نمودند.

ایناسیو جونیور^۱ و همکاران (۲۰۲۵)، در پژوهشی با عنوان «الگوهای اکوسیستم کارآفرینی و عوامل تعیین‌کننده و خروجی آن: تحلیل شرایط لازم برای شهرهای کارآفرین برزیل» نتیجه گرفتند که پیچیدگی بوروکراسی، شرایط شهری، زیرساخت‌های حمل‌ونقل، توسعه اقتصادی، دسترسی به سرمایه مالی، آموزش متوسطه، انگیزه کارآفرینی، سازمان‌های حمایتی و ورودی‌های نوآوری برای کارآفرینی شهری ضروری هستند.

عین‌القضات^۲ و همکاران (۲۰۲۴)، در پژوهشی با عنوان «شهر کارآفرین مبتنی بر اینترنت اشیاء: مدل جدیدی از حکمرانی شهری برای دستیابی به پایداری اقتصادی» به این نکته اشاره داشتند که با توسعه زیرساخت‌های اینترنت اشیاء، شرایط برای ایجاد شهر کارآفرین فراهم و روند شکل‌گیری آن تسریع می‌شود تا در نهایت به پایداری اقتصادی منجر شود.

توسلی^۳ و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی با عنوان «کارآفرینی در شهر» اذعان داشتند که شهرها به‌عنوان کانون‌های اصلی فعالیت‌های کارآفرینی، نقش اساسی در شکل‌گیری و توسعه اکوسیستم‌های نوآورانه دارند و در این بین، بر اهمیت زیرساخت‌های شهری، سیاست‌های حمایتی و فرهنگ کارآفرینی در توسعه کارآفرینی شهری تأکید داشتند.

زی^۴ و همکاران (۲۰۲۰)، در پژوهشی با عنوان «کارآفرینی شهری و توسعه پایدار: تحلیل تطبیقی توسعه‌های محیط‌زیستی چین» دریافتند که حکمروایی شهری و هماهنگی بین روابط عمودی و افقی سازمانی بین حوزه‌های مختلف، زیربنای سیستم برنامه‌ریزی کارآفرینی شهری در چین بوده که منتهی به انواع مختلفی از کارآفرینی شهری در سطح شهرهای چین در زمینه‌های مختلف شده است.

پربرا^۵ (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان «کارآفرینی و شهر» به مقوله‌هایی همچون اقتصادهای انبوه، حاکمیت کارآفرینی شهری، کارآفرینی سوداگرانه، شهرهای هوشمند و خلاق اشاره داشته که

شاخص‌های آن « مطرح نمودند که در بعد اجتماعی و فرهنگی شاخص‌هایی چون گردشگری فرهنگی، سرمایه‌های اجتماعی، تنوع فرهنگی- اجتماعی؛ در بعد اقتصادی شاخص‌هایی نظیر گردشگری اقتصادی، کارآفرینی شهری، نوآوری و صنایع خلاقه؛ در بعد نهادی- حکمروایی هم شاخص‌هایی مانند حاکمیت خلاقانه، مدیریت یکپارچه، مشارکت مردمی و در بعد محیط زیستی، شاخص‌هایی نظیر شبکه سبز شهری، کیفیت اقلیمی و آب‌وهوایی و در نهایت در بعد فضایی- کالبدی، توجه به هویت کالبدی و معماری، شهرسازی بومی، بازآفرینی و برندسازی شهری از مهم‌ترین شاخص‌های مطرح در توسعه شهری از منظر شهر خلاق است.

رضایی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «تحلیل عوامل مؤثر بر کارآفرینی شهری در راستای دستیابی به اقتصاد پایدار (مطالعه موردی: شهر نجف‌آباد)» به این نتیجه رسیدند که محدوده مورد مطالعه، با داشتن قابلیت‌های بسیار می‌تواند پتانسیل تبدیل شدن به یک شهر کارآفرین را داشته باشد و در این بین، فراهم کردن تسهیلات حمایتی و اقتصادی نیز می‌تواند بیشترین نقش را در این زمینه ایفاء نماید.

عرب عامری و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «واکاوی مؤلفه‌های مؤثر در تحقق‌پذیری شهر خلاق با رویکرد آینده‌نگری پایدار (مطالعه موردی: شهر رودیان)» دریافتند که بین هنجارها و اعتماد اجتماعی و سرمایه انسانی، نوآوری، سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی ارتباط مؤثری وجود دارد و این موضوع حاکی از آن است که با افزایش هنجارها و اعتماد اجتماعی، میزان سرمایه انسانی، نوآوری، سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی نیز در منطقه مورد مطالعه افزایش پیدا خواهد کرد.

ریزوندی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان «تبیین مدل کارآفرینی شهری در شهرهای کلان و بزرگ ایران» اذعان داشتند که شهر خلاق، زیست‌بوم کارآفرینانه و شرایط تولید/ خدمات کارآفرینانه بر کارآفرینی شهری اثرگذار هستند. همچنین نقش تعدیل‌گری منفی متغیرهای تراکم شهری و مثبت پیچیدگی محیطی در رابطه بین متغیرهای مستقل و کارآفرینی شهری مشخص گردید. دل‌انگیزان و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی با عنوان «مؤلفه‌های شهر کارآفرین» به این نتیجه رسیدند که دلایل لازم برای طراحی شهر کارآفرین عبارت‌اند از: معماری اقتصادی و صنعتی، فرهنگ، دانشگاه پیشرو و حکمرانی نوآورانه و کارآفرینانه. علل مشارکت‌کننده عبارت‌اند از زیرساخت‌های شهری، مؤسسات و سازمان‌های پیشرو و شبکه‌سازی.

ریزوندی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی با عنوان «تدوین چارچوبی برای کارآفرینی شهری در ایران» و بر اساس تحلیل داده‌ها، نگرش کارآفرینانه، توانایی کارآفرینانه، آرمان کارآفرینانه، اقدام کارآفرینانه

1. Inacio Junior
2. Eynolghozat
3. Tavassoli
4. Xie
5. Pereyra

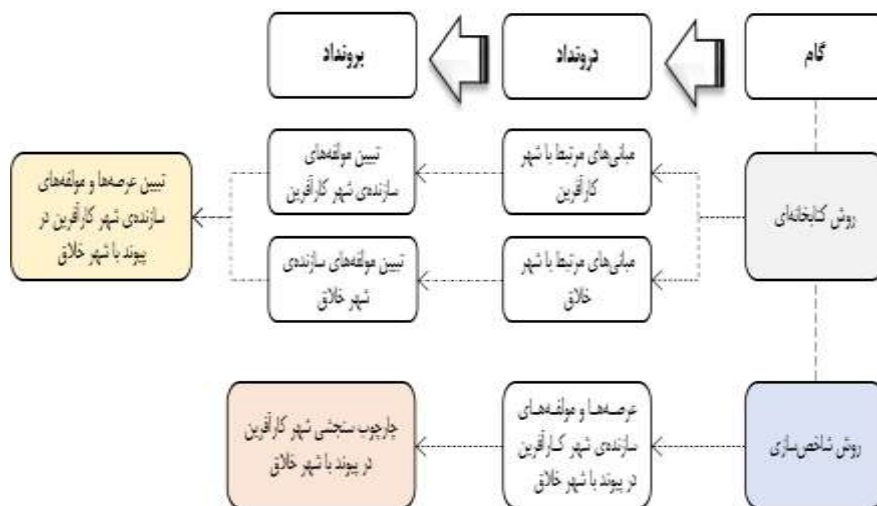
سنجی شهرها با آن در راستای امکان تحقق آن‌ها به‌عنوان یک شهر کارآفرین در پیوند با مؤلفه‌های شهر خلاق، این پژوهش در راستای تدوین چارچوبی سنجشی و ارزیابانه برای بررسی میزان تطابق شهرها با مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهرهای خلاق انجام گرفته تا در بستر آن ضمن تبیین مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق، از طریق مدون‌سازی مؤلفه‌های مربوطه در هر عرصه، چارچوبی برای سنجش پتانسیل شهرها به‌منظور امکان تحقق آن‌ها به‌عنوان یک شهر کارآفرین در پیوند با مؤلفه‌های شهر خلاق را نیز فراهم سازد. بنابراین در این پژوهش مبتنی بر روش کتابخانه‌ای و ابزار متن‌کاوی (تحلیل محتوای اسنادی)، مؤلفه‌های سازنده شهرهای کارآفرین و خلاق نگاشته و از طریق هم‌پیوندی بین آن‌ها، عرصه‌ها و مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق شناسایی شده و در گام بعدی با استفاده از روش شاخص‌سازی، این عرصه‌ها و مؤلفه‌ها به شاخص‌های قابل‌ردیابی و چارچوبی قابل سنجش برای آن‌ها پیشنهاد شده است (شکل ۲).

برای توسعه کارآفرینی شهری و تحقق شهرهای کارآفرین می‌توانند مورد توجه قرار گیرند.

مرور مطالعات مختلف حاکی از آن است که وجه تمایز پژوهش حاضر در قیاس با سایر پژوهش‌ها در ماهیت موضوعی آن است. در حقیقت، پژوهش آکادمیکی در باب این موضوع به رشته تحریر در نیامده است و بیشتر پژوهش‌ها بر مؤلفه‌های شهرهای خلاق یا شهرهای کارآفرین تمرکز کرده‌اند و تلاش‌های محدودی برای ایجاد پیوندی منسجم بین این دو مقوله صورت پذیرفته است. بدین ترتیب، پژوهش حاضر با تمرکز بر ایجاد یک چارچوبی منسجم، عملیاتی و قابل سنجش، سعی دارد تا پیوندی مستقیم، علمی و عملیاتی میان توسعه شهرهای کارآفرین با محوریت مؤلفه‌های شهرهای خلاق برقرار نماید تا مبنایی برای ظرفیت‌سنجی شهرها از منظر دستیابی به شهرهای کارآفرین در پیوند با مؤلفه‌های شهر خلاق باشند.

روش انجام پژوهش

با توجه به‌مرور پژوهش‌های انجام شده به‌وسیله پژوهشگران متعدد و عدم وجود چارچوبی مدون و منسجم به‌منظور انطباق-

شکل ۲. فرایند انجام پژوهش

انجام داد. با این تفاسیر برونداد نهایی این مرحله، تدوین چارچوبی سنجشی و ارزیابانه مبتنی بر مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق در چهار عرصه خلاقیت و همزیستی اجتماعی- فرهنگی، تنوع و پویایی اقتصادی، محیط کسب‌وکار خلاق و پایدار و حکمروایی چندسطحی خلاقانه بوده است.

شاخص‌سازی فرآیندی است که مفاهیم انتزاعی را به صورت عینی و قابل سنجش در می‌آورد، به‌گونه‌ای که بتوان آن‌ها را در پژوهش‌ها یا تحلیل‌های اندازه‌گیری و ارزیابی نمود. بدین ترتیب این کار با تبدیل مفاهیم انتزاعی به متغیرهای کمی یا کیفی قابل سنجش در دنیای واقعی انجام می‌شود تا بتوان تصمیم‌گیری‌ها و تحلیل‌ها را براساس داده‌های عینی و معتبر

یافته‌ها

تبیین مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین

در دنیای امروز که با تغییرات سریع فناوری، رقابت جهانی فزاینده و چالش‌های اقتصادی و اجتماعی پیچیده مواجه بوده، نقش شهرها به‌عنوان موتورهای رشد و توسعه بیش از پیش اهمیت یافته است. شهرها دیگر صرفاً مراکز جمعیتی و اداری نیستند، بلکه به‌عنوان کانون‌های نوآوری، خلاقیت و کارآفرینی عمل می‌کنند. در این بین، شهرهایی که بتوانند اکوسیستم مناسبی برای کارآفرینی ایجاد کنند، قادر خواهند بود به جذب سرمایه، استعداد و نوآوری بپردازند و در نتیجه از مزایای رقابتی

بیشتری در اقتصاد جهانی برخوردار شوند (Berger & Blanka, 2024). بایستی اذعان داشت که مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین بسیار متنوع و درهم‌تنیده هستند و نمی‌توان به‌سادگی فهرستی قطعی و جامع از آن‌ها ارائه نمود. این مؤلفه‌ها از زیرساخت‌های کالبدی و فناوری گرفته تا فرهنگ و نهادهای اجتماعی، همگی در شکل‌گیری یک اکوسیستم کارآفرینی پویا و موفق نقش دارند. به‌تبع این تنوع و گستردگی مؤلفه‌ها، طی سال‌های اخیر پژوهشگران و صاحب‌نظران از جنبه‌های مختلفی به تبیین مؤلفه‌های سازنده شهرهای کارآفرین اقدام نموده‌اند که در جدول ۱، بدان اشاره شده است.

جدول ۱- الف. مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین از منظر صاحب‌نظران و پژوهشگران مختلف

صاحب‌نظران و پژوهشگران	مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین
هال و هابارد ^۱ (۱۹۹۶)	- فرهنگ کارآفرینی - سرمایه انسانی - دسترسی به سرمایه مالی - زیرساخت‌های کالبدی و فناوری - شبکه‌سازی و همکاری - حمایت‌های دولتی
فلوریدا ^۲ (۲۰۰۳ الف)	- فناوری و نوآوری - حفظ و جذب استعدادها (طبقه خلاق) - محیط باز و پذیرنده (تنوع و شمول اجتماعی و فرهنگی) - کیفیت زندگی
هاوکینز ^۳ (۲۰۱۱)	- اقتصاد خلاق - صنایع فرهنگی - خلاقیت و نوآوری - مقررات و سیاست‌های حمایتی - شبکه‌های خلاق - فضاها و خلاق
پورتر ^۴ (۲۰۱۵)	- خوشه‌های صنعتی - مزیت رقابتی
گلاسره و همکاران ^۵ (۲۰۱۵)	- سرمایه انسانی - اقتصاد آزاد - تراکم جمعیتی - زیرساخت‌های فیزیکی - کیفیت زندگی - مدیریت شهری کارآمد
ساسن ^۶ (۲۰۱۷)	- زیرساخت‌های کالبدی - زیرساخت‌های نهادی

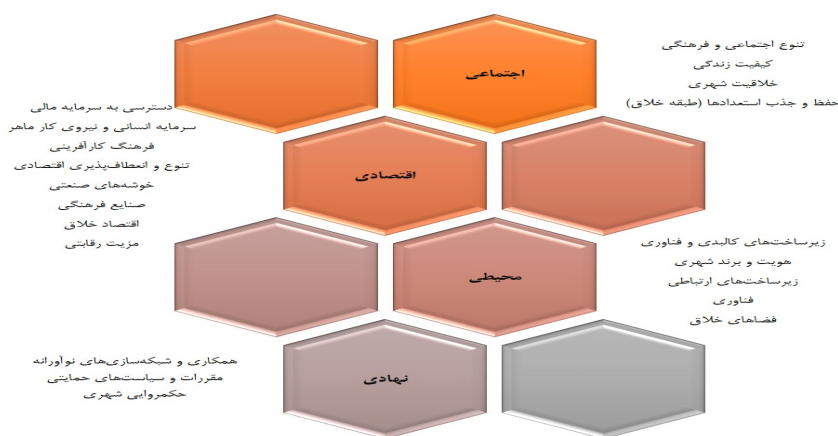
1. Hall & Hubbard
2. Florida
3. Howkins
4. Porter
5. Glaeser
6. Sassen

جدول ۱-ب. مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین از منظر صاحب‌نظران و پژوهشگران مختلف

صاحب‌نظران و پژوهشگران	مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین
گریفین (۲۰۱۷)	- تمرکز استعداد - فرهنگ کارآفرینی - شبکه‌های ارتباطی - دسترسی به سرمایه - زیرساخت‌های کالبدی (فضاهای کاری مشترک) - نوآوری و خلاقیت - کیفیت زندگی
کاستلز ^۱ (۲۰۲۰)	- زیرساخت‌های ارتباطی - شبکه‌های اطلاعاتی و نوآوری - شبکه‌های قدرت - فضای جریان‌ها - هویت و فرهنگ منحصربه‌فرد - تنوع و انعطاف‌پذیری - حمایت‌های دولتی
دیمچنکو و همکاران ^۲ (۲۰۲۲)	- فرهنگ کارآفرینی - سرمایه انسانی - دسترسی به منابع مالی - زیرساخت‌های مناسب - مقررات و سیاست‌های حمایتی
باومگارتنر و همکاران ^۳ (۲۰۲۵)	- دسترسی به سرمایه - استعداد - زیرساخت‌ها - سیاست‌های حمایتی - فرهنگ کارآفرینی

حمایتی، تنوع و انعطاف‌پذیری اقتصادی، خوشه‌های صنعتی، حکمروایی شهری، تنوع اجتماعی و فرهنگی، هویت و برند شهری و کیفیت زندگی از مهم‌ترین مؤلفه‌های سازنده شهرهای کارآفرین به شمار می‌روند (شکل ۳).

بدین ترتیب، از منظر بسیاری از پژوهشگران و صاحب‌نظران، خلاقیت شهری، زیرساخت‌های کالبدی و فناوری، دسترسی به سرمایه، سرمایه انسانی و نیروی کار ماهر، فرهنگ کارآفرینی، همکاری و شبکه‌سازی‌های نوآورانه، مقررات و سیاست‌های

شکل ۳. مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین

1. Castells et al
2. Dymchenko et al
3. Baumgärtner et al

تبیین مؤلفه‌های سازنده شهر خلاق

در جهان امروز که تغییرات سریع و دسترسی به فناوری‌های جدید در حال شکل‌دهی به زندگی انسان‌ها هستند، شهرها به‌عنوان بستری برای تبادل ایده‌ها و تجربه‌های، ضروری‌تر از همیشه شده‌اند. در این بین، ایجاد شهرهای خلاق به‌عنوان یک مفهوم نوین در توسعه شهری، به دنبال ارتقای کیفیت زندگی، ترویج فرهنگ و هنر و ایجاد بسترهای مناسب برای افزایش نوآوری و کارآفرینی شکل گرفته است. از این منظر شهرهای خلاق با بهره‌گیری از منابع فرهنگی،

اجتماعی و اقتصادی خود تلاش می‌کنند تا هم‌زمان با حفظ هویت محلی، به یک کانون برای جذب استعدادها و سرمایه‌ها تبدیل شوند (Connolly, 2025). بدین ترتیب می‌توان گفت که شهرهای خلاق مشتمل بر مؤلفه‌های بسیار متنوعی هستند و نمی‌توان به‌سادگی فهرستی قطعی و جامع از آن‌ها ارائه نمود. از این حیث، طی سال‌های اخیر پژوهشگران و صاحب‌نظران از جنبه‌های مختلفی به تبیین مؤلفه‌های سازنده شهرهای خلاق اقدام نموده‌اند که در جدول ۲، به آن‌ها اشاره شده است.

جدول ۲- الف. مؤلفه‌های سازنده شهر خلاق از منظر صاحب‌نظران و پژوهشگران مختلف

صاحب‌نظران و پژوهشگران	مؤلفه‌های سازنده شهر خلاق
فلوریدا (۲۰۰۳ ب)	- تنوع اجتماعی و فرهنگی - سرمایه انسانی - طبقه خلاق - نوآوری - فناوری و تکنولوژی - اقتصاد خلاق - کیفیت زندگی و محیط‌زیست
لندری ^۱ (۲۰۰۵)	- تنوع فرهنگی و اجتماعی - فضاهای عمومی - اقتصاد خلاق - حمایت از کارآفرینی و سرمایه‌گذاری - نوآوری و خلاقیت انسانی - سرمایه‌گذاری در آموزش و مهارت‌آموزی
اسکات ^۲ (۲۰۰۶)	- خلاقیت و نوآوری - اقتصاد خلاق - زیرساخت‌های کالبدی - جذابیت فضایی - سرمایه‌گذاری در آموزش و پرورش - تنوع فرهنگی و اجتماعی - ارتباطات و همکاری
ساساکی ^۳ (۲۰۰۸)	- استعدادهای خلاق - صنایع خلاق - زیرساخت‌های خلاق - مشارکت و همکاری - حکمروایی خلاق - کیفیت زندگی
رومین و تریپ ^۴ (۲۰۰۹)	- دسترسی به منابع خلاقانه - پشتیبانی از فعالیت‌های فرهنگی - تنوع و شمول‌گرایی - شبکه‌سازی و همکاری - فضاهای خلاقانه - نوآوری و فناوری - زیرساخت‌های مناسب - سیاست‌های حمایتی

1. Landry
2. Scott
3. Sasaki
4. Romein & Trip

جدول ۲- ب مؤلفه‌های سازنده شهر خلاق از منظر صاحب‌نظران و پژوهشگران مختلف

صاحب‌نظران و پژوهشگران	مؤلفه‌های سازنده شهر خلاق
سگویا و هروه ^۱ (۲۰۲۲)	- فرهنگ و هنر - نوآوری و خلاقیت - همکاری و ارتباطات - زیرساخت‌های فرهنگی - پشتیبانی از کارآفرینی - تنوع و چندگانگی
السایل و همکاران ^۲ (۲۰۲۲)	- تنوع فرهنگی - دسترسی به منابع - حمایت از ابتکارات محلی - سیاست‌های حمایتی - پایداری و کیفیت زندگی
ملا میرزایی و سجاذزاده (۱۴۰۲)	- سرمایه انسانی (استعداد و آموزش) - تنوع فرهنگی- اجتماعی - سرمایه فرهنگی - سرمایه اجتماعی - حکمروایی خلاق - اقتصاد و صنایع خلاق - اقتصاد فرهنگی - نوآوری و تحقیق و توسعه - زیرساخت‌های خلاق - همکاری و ارتباطات - برندسازی - تنوع عملکردی

نوآوری، برندسازی، پایداری، زیرساخت‌های خلاق، فضاهای خلاقانه، دسترسی به منابع، حکمروایی خلاقانه، سیاست‌های حمایتی و ارتباطات و همکاری از مهم‌ترین مؤلفه‌های سازنده شهرهای خلاق به شمار می‌روند (شکل ۴).

بنابراین از منظر بسیاری از پژوهشگران و صاحب‌نظران، تنوع و همه‌شمولی، خلاقیت انسانی، کیفیت زندگی، سرمایه اجتماعی و فرهنگی، طبقه خلاق، سرمایه انسانی، پشتیبانی از کارآفرینی، اقتصاد خلاق، سرمایه‌گذاری در آموزش انسانی، فناوری و

شکل ۴. مؤلفه‌های سازنده شهر خلاق

1. Segovia & Hervé
2. Alsayel.

تدوین چارچوب سنجش شهر کارآفرین با تأکید بر مؤلفه‌های شهر خلاق

پیوندی بین مؤلفه‌های این دو مفهوم، در نهایت عرصه‌ها و مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق نگاشته شدند (جدول ۳).

پس از تبیین مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین و خلاق در پرتو مرور مبانی‌های نظری، در راستای تدوین چارچوب سنجش شهر کارآفرین با تأکید بر مؤلفه‌های شهر خلاق، از طریق هم

جدول ۳. فرایند تبیین عرصه‌ها و مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین با تأکید بر مؤلفه‌های شهر خلاق

ابعاد	مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین	مؤلفه‌های سازنده شهر خلاق	مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق	عرصه‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق
اجتماعی- فرهنگی	- تنوع اجتماعی و فرهنگی - کیفیت زندگی - خلاقیت شهری - حفظ و جذب استعدادها (طبقه خلاق)	- تنوع و همه‌شمولی - خلاقیت انسانی - کیفیت زندگی - سرمایه اجتماعی- فرهنگی - طبقه خلاق	- تنوع و همه‌شمولی اجتماعی- فرهنگی - خلاقیت شهری - کیفیت زندگی	- خلاقیت و همزیستی اجتماعی- فرهنگی
اقتصادی	- دسترسی به سرمایه مالی - سرمایه انسانی و نیروی کار ماهر - فرهنگ کارآفرینی - تنوع و انعطاف‌پذیری اقتصادی - خوشه‌های صنعتی - صنایع فرهنگی - اقتصاد خلاق - مزیت رقابتی	- سرمایه انسانی - پشتیبانی از کارآفرینی - اقتصاد خلاق - سرمایه‌گذاری در آموزش انسانی	- توسعه فرهنگ کارآفرینی - اقتصاد خلاق و انعطاف‌پذیر - سرمایه انسانی نوآور و خلاق	- تنوع و پویایی اقتصادی
کالبدی- محیط- زیستی	- زیرساخت‌های کالبدی و فناوری - هویت و برند شهری - زیرساخت‌های ارتباطی - فناوری - فضاهای خلاق	- فناوری و نوآوری - برندسازی - پایداری - زیرساخت‌های خلاق - فضاهای خلاقانه - دسترسی به منابع	- فناوری و نوآوری پایدار - دسترسی به زیرساخت‌های خلاق و نوین - هویت و برند شهری	- محیط کسب‌وکار خلاق و پایدار
نهادی- مدیریتی	- همکاری و شبکه‌سازی‌های نوآورانه - مقررات و سیاست‌های حمایتی - حکمروایی شهری	- حکمروایی خلاقانه - سیاست‌های حمایتی - همکاری و ارتباطات	- حکمروایی شهری خلاق - سیاست‌های حمایتی از کارآفرینی	- حکمروایی چندسطحی خلاقانه

پایدار، دسترسی به زیرساخت‌های خلاق و نوین، هویت و برند شهری، حکمروایی شهری خلاق و سیاست‌های حمایتی از کارآفرینی)، با استفاده از روش شاخص‌سازی برای هر یک از مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق، اقدام به نگاشت شاخص‌های قابل ردیابی، عینی و قابل سنجش شده است (جدول ۴).

در ادامه متناسب با هر یک از عرصه‌ها (شامل خلاقیت و همزیستی اجتماعی- فرهنگی، تنوع و پویایی اقتصادی، محیط کسب‌وکار خلاق و پایدار و حکمروایی چندسطحی خلاقانه) و مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق (همچون تنوع و همه‌شمولی اجتماعی- فرهنگی، خلاقیت شهری، کیفیت زندگی، توسعه فرهنگ کارآفرینی، اقتصاد خلاق و انعطاف‌پذیر، سرمایه انسانی نوآور و خلاق، فناوری و نوآوری

جدول ۴- الف. عرصه‌ها، مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده (چارچوب سنجش) شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق

مفهوم	عرصه‌ها	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
الگوی شهر کارآفرین با تأکید بر مؤلفه‌های شهر خلاق	خلاقیت و همزیستی اجتماعی- فرهنگی	تنوع و همه‌شمولی اجتماعی- فرهنگی	- استقبال از کارآفرینان با پیشینه‌ها، مهارت‌ها و دیدگاه‌های مختلف - فرصت‌های برابر برای زنان در کارآفرینی و رهبری کسب‌وکارها - وجود گروه‌های فرهنگی و اجتماعی متنوع - همزیستی مسالمت‌آمیز و همکاری بین‌فرهنگی - رضایت اقوام و گروه‌های فرهنگی مختلف از فرصت‌های کارآفرینی موجود در شهر

جدول ۴- ب. عرصه‌ها، مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده (چارچوب سنجش) شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق

مفهوم	عرصه‌ها	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
الگوی شهر کارآفرین با تأکید بر مؤلفه‌های شهر خلاق	خلاقیت و همزیستی اجتماعی- فرهنگی	خلاقیت شهری	- بستر مناسب برای خلق و ارائه ایده‌های خلاقانه و نوآورانه شهروندان - تشویق فرهنگ خلاقیت - حمایت از ایده‌ها و نوآوری‌های جدید شهروندان - مشارکت شهروندان در رویدادها و برنامه‌های خلاقانه شهر - آموزش و توسعه مهارت‌های خلاقانه در مدارس و دانشگاه‌ها
	کیفیت زندگی		- رضایت از دسترسی به فضاهای آموزشی - رضایت از دسترسی به فضاهای فرهنگی- هنری - رضایت از دسترسی به فضاهای سبز - رضایت از دسترسی به فضاهای تفریحی- فراغتی - رضایت از دسترسی به فضاهای بهداشتی- درمانی - رضایت از آرامش و امنیت اجتماعی - رضایت از دسترسی به حمل‌ونقل عمومی کارآمد - رضایت از هزینه‌های زندگی
	توسعه فرهنگ کارآفرینی		- نگرش مثبت نسبت به کارآفرینی - تشویق کارآفرینان به نوآوری و پذیرش ریسک - بستر مناسب برای جذب کارآفرینان - وجود انجمن‌ها و کانون‌های کارآفرینی - قدردانی از کارآفرینان موفق و الهام بخشیدن به دیگران
	تنوع و پویایی اقتصادی	اقتصاد خلاق و انعطاف‌پذیر	- دسترسی کارآفرینان به بازارهای ملی و بین‌المللی - ترغیب کارآفرینان به صادرات محصولات و خدمات نوآور - وجود فرصت‌های شغلی در زمینه صنایع خلاق (مانند هنر، موسیقی، طراحی و فناوری) - سرعت واکنش کارآفرینان نسبت به تغییرات بازار و نیازهای اجتماعی شهروندان - دسترسی کارآفرینان به بازار مصرف پویا و متنوع - اهتمام به تجاری‌سازی ایده‌های خلاقانه و نوآورانه کارآفرینان و افراد خلاق
		سرمایه انسانی نوآور و خلاق	- بستر مناسب برای جذب نخبگان، افراد خلاق و نوآور - وجود نخبگان کارآفرین - اهتمام به سرمایه‌گذاری در آموزش نیروی کار ماهر و خلاق - برگزاری دوره‌های کارآفرینی و مهارت‌های فنی در ادغام با تکنولوژی‌های نوین
	فناوری و نوآوری پایدار		- اهتمام کارآفرینان به تولید محصولات و خدمات همساز با محیط‌زیست - استفاده کارآفرینان از ابزارهای آنلاین برای تحقیق بازار، طراحی محصولات و خدمات - حمایت از فعالیت‌های تحقیق و توسعه در زمینه کارآفرینی و نوآوری - همکاری بین مراکز آموزش عالی و صنعت برای تبادل دانش و فناوری‌های جدید - همکاری بین استارت‌آپ‌ها و شرکت‌های بزرگ برای نوآوری و رشد - حمایت از کسب‌وکارهای نوآورانه و سبز در زمینه فناوری‌های پاک، انرژی‌های تجدیدپذیر و مدیریت پسماند
	محیط کسب‌وکار خلاق و پایدار	دسترسی به زیرساخت‌های خلاق و نوین	- دسترسی به شبکه اینترنت پرسرعت - دسترسی به شبکه‌های ارتباطی - دسترسی به زیرساخت‌های حمل‌ونقلی همچون جاده‌های مناسب و فرودگاه بین‌المللی - وجود فضاهای جمعی و تعاملی - وجود فضاهای کاری مشترک با امکانات مناسب - وجود مراکز تحقیق و توسعه همچون پارک‌های علم و فناوری - وجود مراکز آموزش فنی و حرفه‌ای - وجود دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی
	هویت و برند شهری		- معرفی شهر به‌عنوان یک مرکز کارآفرینی جذاب و نوآور - بازاریابی شهر به‌عنوان یک مقصد جذاب برای سرمایه‌گذاری و راه‌اندازی کسب‌وکار - وجود کمپین‌های اجتماعی برای معرفی پتانسیل‌های شهر در زمینه کارآفرینی و نوآوری - حمایت از فرهنگ و هنر محلی - برگزاری رویدادهای مرتبط با صنایع فرهنگی و خلاق - برگزاری رویدادهای مرتبط با کارآفرینی و نوآوری

جدول ۴- ج. عرصه‌ها، مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده (چارچوب سنجش) شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق

مفهوم	عرصه‌ها	مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
حکمروایی چندسطحی خلاقانه	حکمروایی چندسطحی خلاقانه	حکمروایی شهری خلاق	- همکاری و ارتباط بین کارآفرینان، سرمایه‌گذاران، نهادهای دولتی و حمایتی برای تسهیل جریان اطلاعات، دانش و سرمایه - آگاهی‌بخشی به کارآفرینان در باب فناوری‌های نوین و نحوه استفاده از آنها - میزبانی کنفرانس‌ها و نمایشگاه‌های تخصصی برای تبادل دانش و فرصت‌های تجاری در زمینه کارآفرینی و نوآوری - اثربخشی برنامه‌های آموزش و توانمندسازی نهادهای حمایتی برای توسعه کارآفرینی - سازگاری و انعطاف‌پذیری سیاست‌ها و قوانین شهری در حمایت از نوآوری و کارآفرینی
			- قوانین و مقررات تسهیلگر برای سهولت راه‌اندازی کسب‌وکارهای نوپا - اعطای تسهیلات مالی همچون وام‌های کم‌بهره به کسب‌وکارهای نوپا - سهولت دسترسی کارآفرینان به سرمایه‌گذاران و صندوق‌های سرمایه‌گذاری - در نظر گرفتن مشوق‌های مالیاتی برای کسب‌وکارهای نوپا - بستر مناسب برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی در زمینه کارآفرینی و فناوری - وجود مراکز نوآوری، رشد و شتاب‌دهنده‌ها برای ارائه مشاوره‌های تخصصی به کارآفرینان
		سیاست‌های حمایتی از کارآفرینی	

بحث و نتیجه‌گیری

طی دهه‌های اخیر، با توجه به تغییرات سریع فناوری و رقابت‌های بین‌المللی، شهرهای جهان با چالش‌ها و فرصت‌های نوینی مواجه شده‌اند که نیازمند نگاه نوآورانه و سیاست‌گذاری هوشمندانه است. در این میان توسعه شهرهای کارآفرین، به‌عنوان پدیده‌ای نوظهور و راهکاری مؤثر در جهت تقویت اقتصاد، توسعه اجتماعی و پایداری محیطی، بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. این شهرها با ایجاد محیطی خلاق و نوآور، امکان بهره‌برداری بهتر از منابع انسانی و فناوری را فراهم می‌آورند و نقش مؤثری در جذب سرمایه‌گذاری و توسعه پایدار دارند. در این راستا، مؤلفه‌های سازنده شهرهای خلاق نیز این فرصت را فراهم می‌آورند که بتوان المان‌های مؤثر در شکل‌گیری شهرهای کارآفرین را تقویت نمود. به‌تبع اهمیت این موضوع، تدوین یک چارچوب سنجشی و ارزیابانه منسجم و علمی که بتواند میزان پتانسیل شهرها به‌منظور امکان تحقق آنها به‌عنوان یک شهر کارآفرین در پیوند با مؤلفه‌های شهر خلاق را مورد واکاوی قرار دهد، امری ضروری است. به همین منظور این پژوهش در راستای تدوین چارچوبی سنجشی و ارزیابانه برای بررسی میزان تطابق شهرها با مؤلفه‌ها و شاخص‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهرهای خلاق انجام گرفت.

بنابراین، در این پژوهش مبتنی بر روش کتابخانه‌ای و ابزار متن‌کاوی، در گام نخست مؤلفه‌های سازنده شهرهای کارآفرین و خلاق از مرور مبانی‌های مرتبط تبیین شدند که تنوع اجتماعی و فرهنگی، کیفیت زندگی، خلاقیت شهری، حفظ و جذب استعدادها (طبقه خلاق)، دسترسی به سرمایه مالی، سرمایه انسانی و نیروی کار ماهر، فرهنگ کارآفرینی، تنوع و

انعطاف‌پذیری اقتصادی، خوشه‌های صنعتی، صنایع فرهنگی، اقتصاد خلاق، مزیت رقابتی، زیرساخت‌های کالبدی و فناوری، هویت و برند شهری، زیرساخت‌های ارتباطی، فناوری، فضاهای خلاق، همکاری و شبکه‌سازی‌های نوآورانه، مقررات و سیاست‌های حمایتی و حکمروایی شهری ازجمله مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین محسوب شدند که سلاورزی‌زاده و همکاران (۱۴۰۲)، رضایی و همکاران (۱۴۰۰)، دل‌انگیزان و همکاران (۱۳۹۹)، ریزوندی و همکاران (۱۳۹۹)، ریزوندی و همکاران (۲۰۲۴)، عین‌القضات و همکاران (۲۰۲۴)، توسلی و همکاران (۲۰۲۱)، زی و همکاران (۲۰۲۰) و پریرا (۲۰۱۹) در پژوهش‌هایشان به برخی از این مؤلفه‌ها اشاره داشته‌اند.

همچنین تنوع و همه‌شمولی، خلاقیت انسانی، کیفیت زندگی، سرمایه اجتماعی- فرهنگی، طبقه خلاق، سرمایه انسانی، پشتیبانی از کارآفرینی، اقتصاد خلاق، سرمایه‌گذاری در آموزش انسانی، فناوری و نوآوری، برندسازی، پایداری، زیرساخت‌های خلاق، فضاهای خلاقانه، دسترسی به منابع، حکمروایی خلاقانه، سیاست‌های حمایتی و همکاری و ارتباطات ازجمله مؤلفه‌های سازنده شهر خلاق به شمار آمدند که ملامیرزایی و سجاذزاده (۱۴۰۲) و عرب عامری و همکاران (۱۴۰۰) نیز در پژوهش‌هایشان برخی از این مؤلفه‌ها را مطرح نموده‌اند.

در ادامه و از طریق هم‌پیوندی بین مؤلفه‌های این دو مفهوم، عرصه‌ها و مؤلفه‌های سازنده شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق شناسایی شدند و در گام بعدی با استفاده از روش شاخص‌سازی، این عرصه‌ها و مؤلفه‌ها به شاخص‌های قابل‌ردیابی و چارچوبی قابل‌سنجش برای آنها پیشنهاد شد.

بدین ترتیب مبتنی بر این چارچوب می‌توان گفت که شهرهای کارآفرین در بستر مؤلفه‌های سازنده شهرهای خلاق همچون خلاقیت و همزیستی اجتماعی- فرهنگی (با تأکید بر تنوع و همه‌شمولی اجتماعی- فرهنگی، خلاقیت شهری و کیفیت زندگی)، تنوع و پویایی اقتصادی (با تأکید بر توسعه فرهنگ کارآفرینی، اقتصاد خلاق و انعطاف‌پذیر و سرمایه انسانی نوآور و خلاق)، محیط کسب‌وکار خلاق و پایدار (با تأکید بر فناوری و نوآوری پایدار، دسترسی به زیرساخت‌های خلاق و نوین و هویت و برند شهری) و حکمروایی چندسطحی خلاقانه (با تأکید بر حکمروایی شهری خلاق و سیاست‌های حمایتی از کارآفرینی) می‌تواند به ایجاد توسعه‌ای پایدار و متوازن که کیفیت زندگی ساکنان را بهبود بخشیده و به رشد اقتصادی کلی منجر شود، کمک نماید. در نتیجه انتظار می‌رود که این چارچوب پیشنهادی بتواند مبنایی برای مدیران و سیاست‌گذاران شهری به منظور ظرفیت‌سنجشی شهرها در راستای امکان تحقق آن‌ها به‌عنوان یک شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق باشد.

راهکارها

با توجه به یافته‌های پژوهش، توجه به راهکارهای زیر می‌تواند در تحقق شهرها به‌عنوان یک شهر کارآفرین در پیوند با شهر خلاق، مثمر ثمر باشد:

- ✓ ایجاد فضاهای خاص برای استارت‌آپ‌ها، کسب‌وکارهای خلاق و کارآفرینان با امکانات نوین و تسهیلات مالی، فنی و آموزشی؛
- ✓ کاهش بروکراسی و ارائه مجوزهای سریع و آسان برای راه‌اندازی کسب‌وکارهای جدید، با توجه ویژه به حوزه‌های خلاق و فناوری؛

- ✓ توسعه زیرساخت‌های فناوری از جمله اینترنت پرسرعت و شهر هوشمند برای پشتیبانی فعالان اقتصادی و فناوری‌محور؛
- ✓ جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی، برقراری روابط تجاری با شهرهای خلاق در سایر کشورها و ایجاد برنامه‌های تبادل فرهنگی و فناوری؛
- ✓ اعطای معافیت‌های مالیاتی، کمک‌های بلاعوض، تسهیلات و وام‌های کم‌بهره برای شرکت‌ها و استارت‌آپ‌های فعال در حوزه‌های خلاق؛
- ✓ راه‌اندازی شبکه‌سازی فعال میان کارآفرینان، استارت‌آپ‌ها و نهادهای حمایتی برای اشتراک‌گذاری تجربه و ایجاد فرصت‌های همکاری؛
- ✓ تقویت ارتباط دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی با صنعت و اقتصاد محلی برای تبدیل پژوهش‌های علمی به محصولات و خدمات قابل تجاری‌سازی؛
- ✓ تدوین برنامه‌های آموزش و رشد کارآفرینی در مدارس و مراکز آموزش عمومی جهت پرورش نسل آینده خلاق و کارآفرین؛
- ✓ برگزاری جشنواره‌ها، مسابقات، نمایشگاه‌ها و رویدادهای هنری و فناوری برای رونق اقتصاد فرهنگی و خلاق در شهر؛
- ✓ برگزاری دوره‌های مهارتی در حوزه‌های خلاقیت، فناوری، طراحی و کارآفرینی و حمایت از سازمان‌های آموزشی فعال در این زمینه.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از رساله دکتری با عنوان «تدوین الگوی شهر کارآفرین با تأکید بر مؤلفه‌های شهر خلاق (نمونه موردی: شهر قزوین)» با حمایت دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین است. نویسندگان مقاله از مسئولان این دانشگاه به خاطر حمایت‌ها و همکاری‌ها، کمال تشکر و سپاسگزاری را دارند.

References

- Alsayer, A., de Jong, M., & Fransen, J. (2022). Can creative cities be inclusive too? How do Dubai, Amsterdam and Toronto navigate the tensions between creativity and inclusiveness in their adoption of city brands and policy initiatives?. *Cities*, 128, 103786. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2022.103786>
- Arab Ameri, R., Arghan, A., & Kamyabi, S. (2022). Analysis of Effective Components in the Realization of a Creative City with a Sustainable Futurism Approach (Case Study: Rudian City). *Journal of Geography and Planning*, 25(78), 289-307. (In Persian) <https://doi.org/10.22034/gp.2021.43093.2749>
- Aranha, E. A., Garcia, N. A. P., & Dos Santos, P. H. (2017). Fostering entrepreneurship, creativity and innovation in cities. *International Business Research*, 10(4), 92. <https://doi.org/10.5539/ibr.v10n4p92>
- Asdourian, B., Chariatte, J., & Ingenhoff, D. (2024). Digital city diplomacy and international cities networks: Collaboration and city branding strategies around climate issues. *International*

- Communication Gazette*, 86(7), 541-564. <https://doi.org/10.1177/1748048523118388>
- Baas, C. (2024). The City Creative: The Rise of Urban Placemaking in Contemporary America. *Material Culture*, 56(1). <https://openurl.ebsco.com/results?sid>
- Baldegger, R., ElTarabishy, A., & Alves, J. (2025). Geneva's entrepreneurial ecosystem: From historical roots to a sustainable future. *Journal of the International Council for Small Business*, 6(1), 1-17. <https://doi.org/10.1080/26437015.2024.2359374>
- Baumgärtner, L. D., Stoffregen, R., Soluk, J., Kammerlander, N., & Gimmy, G. (2025). Harnessing the innovative potential of start-ups for corporate entrepreneurship in incumbent firms: a study of asymmetric buyer-supplier relationships. *R&D Management*, 55(3), 772-794. <https://doi.org/10.1111/radm.12726>
- Berger, E. S., & Blanka, C. (2024). Comprehensive and multifaceted perspectives on sustainability, urban studies, and entrepreneurship. *Small Business Economics*, 62(2), 471-501. <https://doi.org/10.1007/s11187-023-00762-6>
- Casals-Alsina, È. (2024). Can the 'creative city' be sustainable? Lessons from the Sant Martí district (Barcelona). *International Journal of Cultural Policy*, 30(4), 511-528. <https://doi.org/10.1080/10286632.2023.2222770>
- Castells, M. (2020). The information city, the new economy, and the network society. In *The information society reader*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203622278-17>
- Connolly, M. (2025). *Creativity in education, urban and cultural policy: a critique of a contemporary keyword*. Springer Nature.
- Dana, L. P., Salamzadeh, A., Hadizadeh, M., Heydari, G., & Shamsoddin, S. (2022). Urban entrepreneurship and sustainable businesses in smart cities: Exploring the role of digital technologies. *Sustainable Technology and Entrepreneurship*, 1(2), 100016. <https://doi.org/10.1016/j.stae.2022.100016>
- Delangizan, S., Noori, F., & Talaei, M. (2021). The Components of an Entrepreneurial City. *Urban Economics*, 6(1), 57-70. (In Persian) <https://doi.org/10.22108/ue.2022.135248.1235>
- Dymchenko, O., Smachylo, V., Rudachenko, O., & Dril, N. (2022). The formation of a startup ecosystem as a basis for increasing entrepreneurial activity: the experience of Ukraine. In *Competitivitatea și inovarea în economia cunoașterii*. <https://doi.org/10.53486/cike2022.04>
- Esposito, G., Terlizzi, A., Desdemoustier, J., Pichault, F., & Crutzen, N. (2025). Smart city development as public entrepreneurship: An in-depth case study of mayoral action based on actor-network theory. *International Journal of Public Administration*, 48(3), 180-194. <https://doi.org/10.1080/01900692.2024.2329672>
- Eynolghozat, M., Ziyae, B., & Rezvani, M. (2024). IoT-based entrepreneurial city: a new model of urban governance to achieve economic sustainability. *Kybernetes*, 53(9), 2871-2888. <https://doi.org/10.1108/K-12-2022-1629>
- Flögel, F., Letonja, M., Meyer, K., Rabadjieva, M., Vilman, Z., Zhekova, R., ... & Butzin, A. (2024). Beyond start-up formation: Effects of entrepreneurial ecosystem support activities for developing lagging regions. *Local Economy*, 39(3-4), 127-146. <https://doi.org/10.1177/02690942241311805>
- Florida, R. (2003a). Cities and the creative class. *City & community*, 2(1), 3-19. <https://doi.org/10.1111/1540-6040.00034>
- Florida, R. (2003b). The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life. *Canadian Public Policy*, 29(3). <https://doi.org/10.2307/3552294>
- Glaeser, E. L., Kerr, S. P., & Kerr, W. R. (2015). Entrepreneurship and urban growth: An empirical assessment with historical mines. *Review of Economics and Statistics*, 97(2), 498-520. https://doi.org/10.1162/REST_a_00456
- Gonçalves, L., Faccin, K., Garay, J., Zarpelon, F., & Balestrin, A. (2024). The development of Innovation and entrepreneurial ecosystems in cities: An institutional work approach. *Cities*, 146, 104747. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2023.104747>
- Griffin, T. (2017). 14 Paul Graham: Y Combinator. In *A Dozen Lessons for Entrepreneurs*. Columbia University Press. <https://doi.org/10.7312/grif18482-017>
- Gutierrez-Posada, D., Kitsos, T., Nathan, M., & Nuccio, M. (2023). Creative clusters and creative

- multipliers: Evidence from UK cities. *Economic Geography*, 99(1), 1-24. <https://doi.org/10.1080/00130095.2022.2094237>
- Hall, T., & Hubbard, P. (1996). The entrepreneurial city: new urban politics, new urban geographies?. *Progress in human geography*, 20(2), 153-174. <https://doi.org/10.1177/030913259602000201>
- Hawkins, J. (2011). The creative economy. *Trans. from English. M.: Publishing house "Classics-XXI"*. <https://creativeclass.com/wp-content/uploads/2020/07/Self>
- Huggins, R., Kitagawa, F., Prokop, D., Theodoraki, C., & Thompson, P. (Eds.). (2024). *Entrepreneurial ecosystems in cities and regions: Emergence, evolution, and future*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780192866264.001.0001>
- Inacio Junior, E., Dionisio, E. A., & Gimenez, F. A. P. (2025). Entrepreneurial ecosystem patterns and its determinants and outputs: a necessary condition analysis to the Brazilian entrepreneurial cities. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 17(2), 418-452. <https://doi.org/10.1108/JEEE-07-2023-0316>
- Karami, M., & Read, S. (2021). Co-creative entrepreneurship. *Journal of Business Venturing*, 36(4), 106125. <https://doi.org/10.1016/j.jbusvent.2021.106125>
- Khan, S., Khan, M., & An, S. K. (2019). Response to urban challenges by global cities within developmental states: The case of Tokyo and Seoul. *International Journal of Management and Economics*, 55(4), 369-390. <https://doi.org/10.2478/ijme-2019-0023>
- Khurana, I., & Dutta, D. K. (2024). From place to space: The emergence and evolution of sustainable entrepreneurial ecosystems in smart cities. *Small Business Economics*, 62(2), 541-569. <https://doi.org/10.1007/s11187-023-00765-3>
- Landry, C. (2005). Creativity and the city: Thinking through the steps. *The Urban Reinventors. The Urban Reinventors, 1*. <https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net>
- Lee, K., Choo, K., & Yoon, M. (2016). Comparing the productivity impacts of knowledge spillovers from network and arm's length industries: findings from business groups in Korea. *Industrial and Corporate Change*, 25(3), 407-427. <https://doi.org/10.1093/icc/dtv036>
- McGuirk, P., Dowling, R., & Chatterjee, P. (2021). Municipal statecraft for the smart city: Retooling the smart entrepreneurial city?. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 53(7), 1730-1748. <https://doi.org/10.1177/0308518X21102>
- Mitra, S., Kumar, H., Gupta, M. P., & Bhattacharya, J. (2023). Entrepreneurship in smart cities: elements of start-up ecosystem. *Journal of Science and Technology Policy Management*, 14(3), 592-611. <https://doi.org/10.1108/JSTPM-06-2021-0078>
- MollaMirzaei, R., & Sajjadzadeh, H. (2023). A Systematic Analysis of Creative City Literature Identifying Its Components and Indicators. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, 16(43), 17-30. (In Persian) <https://doi.org/10.22034/aaud.2023.304575.2557>
- Pereyra, J. A. C. (2019). Entrepreneurship and the city. *Geography Compass*, 13(12), e12471. <https://doi.org/10.1111/gec3.12471>
- Porter, M. (2015). The competitive advantage of the inner city. In *The city reader*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315748504-50>
- Rezaee, M., Sadeghi, N., & Azizi, S. (2021). analyzing Factors Affecting Urban Entrepreneurship in Achieving Sustainable Economic (Case Study: Najaf Abad City). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 9(1), 189-209. (In Persian)
- Rizvandi, M., Rahnavard, F., & Sakhdari, K. (2020). Developing a Framework for Urban Entrepreneurship in Iran. *Innovation Management in Defensive Organizations*, 2(4), 135-160. (In Persian) <https://doi.org/10.22034/qjimdo.2020.104244>
- Rizvandi, M., Rahnavard, F., & Sakhdari, K. (2021). Developing an Entrepreneurial Model for Mega and Big Cities in Iran. *Management and Development Process*, 34(2), 3-28. (In Persian) <https://doi.org/10.52547/jmdp.34.2.3>
- Romein, A., & Trip, J. J. (2009). Key elements of creative city development: An assessment of local policies in Amsterdam and Rotterdam. *Proceedings of the City Futures*, 9. <https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net>
- Salavarzi Zadeh, M., Bagmahammadi, A., & Shaykhi, H. (2023). Investigation and Analysis of

- Effective Components on the Space Organization of the Entrepreneur City (Case study: Ilam city). *Geography and Development*, 21(70), 207-224. (In Persian) <https://doi.org/10.22111/gdij.2023.7405>
- Sasaki, M. (2008). Developing creative cities through networking. 15, 3.
- Sassen, S. (2017). Global cities: Places for researching the translocal. *The SAGE handbook of the 21st century city*, 1143-1158. <https://doi.org/10.4135/9781526402059.n8>
- Scott, A. J. (2006). Creative cities: Conceptual issues and policy questions. *Journal of urban affairs*, 28(1), 1-17. <https://doi.org/10.1111/j.0735-2166.2006.00256.x>
- Segovia, C., & Hervé, J. (2022). The creative city approach: origins, construction and prospects in a scenario of transition. *City, Territory and Architecture*, 9(1), 29. <https://doi.org/10.1186/s40410-022-00178-x>
- Sujatmiko, A., Alexandri, M. B., Arifianti, R., & Sumadinata, W. S. (2022). The Effect of Digital Entrepreneurship on Creative Cities in the Pandemic Covid-19 Era. *International Journal of Economics & Business Administration (IJEBA)*, 10(4), 82-100. <https://doi.org/10.35808/ijebe/789>
- Tavassoli, S., Obschonka, M., & Audretsch, D. B. (2021). Entrepreneurship in cities. *Research Policy*, 50(7), 104255. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2021.104255>
- Xie, L., Cheshmehzangi, A., Tan-Mullins, M., Flynn, A., & Heath, T. (2020). Urban entrepreneurialism and sustainable development: A comparative analysis of Chinese eco-developments. *Journal of Urban technology*, 27(1), 3-26. <https://doi.org/10.1080/10630732.2019.1680940>
- Zhao, X., Xu, Y., Vasa, L., & Shahzad, U. (2023). Entrepreneurial ecosystem and urban innovation: Contextual findings in the lens of sustainable development from China. *Technological Forecasting and Social Change*, 191, 122526. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122526>
- Zhou, M., Qiao, Y., & Guo, J. (2024). Research on the mechanism involved in urban social inclusiveness and resident entrepreneurship: Evidence from China. *Cities*, 149, 104978. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2024.104978>